

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Ю. Ю. Виставна

ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
„ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І АУДИТ”

(для студентів 5 курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки 0708
«Екологія» спеціальності 7.070801 „Екологія та охорона навколишнього при-
родного середовища”)

Харків ХНАМГ 2009

Програма і робоча програма навчальної дисципліни „Екологічний менеджмент і аудит” (для студентів 5 курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки 0708 «Екологія» спеціальності 7.070801 „Екологія та охорона навколишнього природного середовища”). / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва: уклад.: Ю. Ю. Виставна; – Х.: ХНАМГ, 2009. – 18 с

Укладач: Ю. Ю. Виставна

Рецензент: завідувач кафедри інженерної екології міст, Харківської національної академії міського господарства, проф. д.тех.н. Стольберг Ф.В.

Програму розроблено відповідно принципів та вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Зазначено місце дисципліни в навчальному плані підготовки спеціалістів заочної форми навчання в ХНАМГ за напрямом підготовки 0708 «Екологія» спеціальності 7.070801 - „Екологія та охорона навколишнього природного середовища”. Поставлено цілі та задачі навчальної дисципліни, наведено зміст лекційних та практичних занять, рекомендовано інформаційні джерела за дисципліною, наведені структура залікового кредиту, види навчальної роботи студентів та види і засоби контролю й оцінки результатів навчальної діяльності.

Затверджено на засіданні кафедри інженерної екології міст, протокол № 1 від 29.08.2008.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ - ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1 МЕТА, ПРЕДМЕТ ТА МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1.1 Мета і завдання вивчення дисципліни	5
1.1.2 Предмет дисципліни.....	5
1.1.3 Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця	6
1.2 ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ, ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
1.3 ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ.....	7
1.4 РЕКОМЕНДОВАНА ОСНОВНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА.....	8
1.5 АНОТАЦІЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
2 РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
2.1 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
2.2 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
2.3 РОЗПОДІЛ ЧАСУ ЗА ЗАЛКОВИМИ І ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ФОРМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА	11
2.4 ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	13
2.5 САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА	15
2.6 ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ТА СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ	16
2.7 МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ.....	16
2.8 ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	16

ВСТУП

Дисципліна « Екологічний менеджмент і аудит » відноситься до циклу професійно-орієнтованої, гуманітарної і соціально-економічної підготовки спеціалістів заочної форми навчання за спеціальністю “Екологія та охорона навколишнього природного середовища”. Поняття про екологічний менеджмент та аудит, організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу, система менеджменту довкілля підприємства, методи і технології еко-аудиту, соціальні аспекти екологічного аудиту ось ці теми, що утворюють стрижень змістового наповнення цієї унікальної дисципліни.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру на 5-му курсі.

Програму розроблено на основі:

- ГСВО ОКХ спеціаліста за спеціальністю 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища» напряму підготовки 0708 «Екологія», погоджено з МОН 1.11.07 р.
- ГСВО ОПП підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища» напряму підготовки 0708 «Екологія», погоджено з МОН 1.11.07 р.
- СВО ХНАМГ Навчальний план підготовки спеціаліста заочної форми навчання, галузі знань 0401- Природничі науки, напряму - 040106 Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування (напряму 0708 «Екологія», спеціальність 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища»), погоджений ректором ХНАМГ 28.04.09 р.

Програму ухвалено кафедрою інженерної екології міст (Протокол № 1 від 29 серпня 2008 р.) та Вченою радою факультету інженерної екології міст (Протокол № 1 від 5 вересня 2008 р.)

Сучасного змісту дисципліна набула після річного науково-педагогічного стажування автора в Університеті Бордо, Франція у 2008-2009 рр., курсів підвищення кваліфікації інженерів в Університеті Хоккайдо, Японія у 2007 році, спілкування із знайомими фахівцями в галузі моніторингу довкілля та екології під час виконання міжнародного проекту «Вища освіта та ринок праці в галузі охорони довкілля», за підтримкою Європейської Ради (TEMPUS TACIS) та дослідницького проекту «Дніпро» за схемою підтримки Міністерства освіти і науки України та Міністерства закордонних справ Франції.

1 СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ - ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Мета, предмет та місце дисципліни

1.1.1 Мета і завдання вивчення дисципліни

формування у студентів знань стосовно сучасних моделей екологічного менеджменту та аудиту, підготовка студентів до практичного застосування отриманих знань для державних установ та підприємств регіонального та локального рівнів.

Задачі:

- (1) Визначення понять екологічний менеджмент та екологічний аудит
- (2) Розгляд історії формування сучасної системи екологічного менеджменту та аудиту в Україні та закордоном
- (3) Розгляд організаційних аспектів планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу
- (4) Аналіз систем менеджменту довілля підприємства
- (5) Порівняння методів і технологій еко-аудиту
- (6) Розгляд соціальних аспектів екологічного аудиту
- (7) Рекомендації щодо впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту на підприємстві

1.1.2 Предмет дисципліни

Предметом дисципліни являються системи екологічного менеджменту (СЕМ), стандарти екологічного аудиту, та сучасні інструменти їх розробки та впровадження на регіональному та локальному рівнях

1.1.3 Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
1. Економічні основи природокористування; 2. Моделювання та прогнозування стану довкілля; 3. Основи економічної теорії; 4. Урбанізоване довкілля 5. Загальна екологія	1. Основи наукових досліджень 2. Інженерна аероекологія 3. Інженерна літоєкологія 4. Інженерна гідроекологія

1.2 Інформаційний обсяг, зміст дисципліни

Модуль 1. Екологічний менеджмент і аудит (3/108 години)

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1. Організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу

1. Адміністративне управління екологічним підрозділом підприємств
2. Еколого-орієнтований менеджмент персоналу
3. Організація роботи екологічного підрозділу
4. Екологічний менеджмент в умовах міжнародного співробітництва
5. Екологічні аспекти планування, забезпечення та підготовки кадрів

ЗМ 1.2. Система менеджменту довкілля

1. Еко-баланс як інструмент менеджменту підприємств
2. Еко-контролінг як інструмент аналізу, планування, управління та контролю екологічно релевантних видів діяльності підприємств
3. Система екологічної документації підприємств
4. Система показників еко-контролінгу
5. Інформаційна система менеджменту довкілля підприємства
6. Екологічна культура підприємства як фактор менеджменту довкілля
7. Технологічний контроль роботи очисних споруд

8. Оптимізація технологій водоочистки

ЗМ 1.3 Методи і технології еко-аудиту

1. Суть і принципи управління екологічною ситуацією
2. Стратегія і тактика управління екологічною ситуацією
3. Методи і технології управління екологічною ситуацією
4. Участь підприємств у системі еко-аудиту

ЗМ 1.4 Соціальні аспекти екологічного аудиту

1. Соціоекологічні аспекти аудиту
2. Пропаганда екологічних знань
3. Формування екологічного мислення

1.3 Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння та знання	Сфери діяльності	Функції діяльності у виробничій сфері
вміти розробити офіційні та нормативні (звіт, розпорядження, наказ, технічне завдання та ін.) документи з питань охорони навколишнього середовища	Виробнича	Управлінська
вміти обґрунтувати та розробити проект природоохоронних заходів та визначити загальну економічну та соціальну ефективність проекту	Виробнича	Управлінська
вміти оцінити потребу виробництва в матеріальних і енергетичних ресурсах та скласти баланс енерго- та масоресурсів	Виробнича	Управлінська
вміти проводити екологічну оцінку способу (технології, обладнання) виробництва	Виробнича	Виконавська
вміти аналізувати державну статистику звітність підприємств	Виробнича	Виконавська
вміти вести роз'яснювальну та просвітницьку роботу серед населення для раціонального природокористування та охорони природи	Виробнича	Виконавська

1.4 Рекомендована основна навчальна література

1. Экоинформатика: Теория. Практика. Методы и системы /Под ред. В.Е. Соколова. СПб., 1992
2. Дьяконов К.Н., Дончева А.В. Экологическое проектирование и экспертиза.- М.: Аспект Пресс, 2002.-384 с.
3. Экологический менеджмент / Н.В.Пахамова, А.Андерс, К. Рихтер. – СПб.:Питер, 2003.- 544с.: ил. – (серия „Учебник для вузов”).
4. ДСТУ ISO 14010-97 Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Загальні принципи
5. Крылова Г.Д. Основы стандартизации, сертификации, метрологии: Учебник для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2001.- 711с.

1.5 Анотації програми навчальної дисципліни

«Екологічний менеджмент і аудит»

Мета і завдання вивчення дисципліни - формування у студентів знань стосовно сучасних моделей екологічного менеджменту та аудиту, підготовка студентів до практичного застосування отриманих знань для державних установ та підприємств регіонального та локального рівнів. **Задачі:** визначення понять екологічний менеджмент та екологічний аудит; розгляд історії формування сучасної системи екологічного менеджменту та аудиту в Україні та закордоном; розгляд нормативно-правового та методичного забезпечення функціонування системи екологічного менеджменту та міжнародного співробітництва у цій галузі ; аналіз системи стандартів та міжнародних рекомендацій у галузі екологічного менеджменту; розгляд екологічного аудиту як частини системи екологічного менеджменту на підприємстві; рекомендації щодо впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту на підприємстві. **Предметом дисципліни** являються системи екологічного менеджменту (СЕМ), стандарти екологічного аудиту, та сучасні інструменти їх розробки та впровадження на регіональному та локальному рівнях.

Дисципліна складається з **одного модулю**:

1. Екологічний менеджмент та аудит (3 кредити ECTS/ 108 год.): Система екологічного менеджменту. Екологічна стандартизація. Екологічний аудит. Екологічне страхування. Природоохоронні та ресурсозберігаючі заходи.

Аннотация программы учебной дисциплины

«Экологический менеджмент и аудит»

Цель и задачи учебной дисциплины «Экологический менеджмент и аудит»: формирование у будущих специалистов теоретических знаний, умений и практических навыков в области экологического менеджмента и аудита, получение информации про стандарты экологического менеджмента и аудита и их применения на практике. **Предмет изучения дисциплины** – система экологического менеджмента (СЭМ), стандарты экологического аудита.

Дисциплина состоит из **одного модуля**:

1. Экологический менеджмент и аудит (3 кредит ECTS.), который включает содержательные модули: общее представление про системы экологического менеджмента, экологический аудит, экологическая стандартизация и страхование, природоохранные и ресурсосберегающие мероприятия.

The Environmental Management and Audit

Course Summary

The goal of studying – to provide students who have got a Bachelor's Degree in Environmental Sciences, Engineering & Management background studying on the system of environmental management, methods of environmental control and audit, environmental standardization and insurance, environmental friendly technology and measures, resource-saving programs.

Key words: Environmental management, environmental audit, environmental insurance, environmental friendly technologies and measures.

The course consists of **one module**:

1. The Environmental Management and Audit (3,0 ECTS credits):
(1) Environmental management **(2)** Environmental audit **(3)** Environmental friendly technologies and measures; resource-saving.

2 РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2.1 – Структура навчальної дисципліни за робочим навчальним планом заочної форми навчання

Призначення: підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість навчальних кредитів (ECTS) – 3,0 Модулів – 1 Змістових модулів – 4 КонтР Загальна кількість годин – 108	Напрямок підготовки – напрям 0708 «Екологія», спеціальність 7.070801 Екологія та охорона навколишнього середовища Освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст	Дисципліна циклу професійно-орієнтованої, гуманітарної і соціально-економічної підготовки Рік підготовки – 5-й Аудиторні заняття: 14 год. Лекції – 8 год. Практичні заняття – 6 год. Лабораторні заняття – 0 год. Самостійна робота – 94 год. Вид підсумкового контролю – залік

2.2 Тематичний план навчальної дисципліни

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1. Організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу

Тема 1. Адміністративне управління екологічним підрозділом підприємств

1. Еколого-орієнтований менеджмент персоналу
2. Організація роботи екологічного підрозділу
3. Екологічні аспекти планування, забезпечення та підготовки кадрів

Тема 2. Екологічний менеджмент в умовах міжнародного співробітництва

ЗМ 1.2. Система менеджменту довкілля

Тема 3. Еко-баланс як інструмент менеджменту підприємств

Тема 4. Еко-контролінг як інструмент аналізу, планування, управління та контролю екологічно релевантних видів діяльності підприємств:

1. Система екологічної документації підприємств
2. Система показників еко-контролінгу
3. Технологічний контроль роботи очисних споруд і оптимізація технологій водоочистки

Тема 5. Інформаційна система менеджменту довкілля підприємства

1. Екологічна культура підприємства як фактор менеджменту довкілля

ЗМ 1.3 Методи і технології еко-аудиту

Тема 6. Суть і принципи управління екологічною ситуацією

1. Стратегія і тактика управління екологічною ситуацією
2. Методи і технології управління екологічною ситуацією
3. Участь підприємств у системі еко-аудиту

ЗМ 1.4 Соціальні аспекти екологічного аудиту

Тема 7. Соціоекологічні аспекти аудиту

1. Пропаганда екологічних знань
2. Формування екологічного мислення

2.3 Розподіл часу за заліковими і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента

Таблиця 2.2 – Розподіл часу за модулями, змістовими модулями та формами роботи студентів

Модулі (семестри) та змістові модулі	Разом, кредитів/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота студентів
Модуль 1	3,0/108	8	6	-	94
ЗМ 1.1	1,0 / 36	2	1	-	32
ЗМ 1.2	1,0 / 36	3	3	-	31
ЗМ 1.3	0,5 / 18	2	1	-	15
ЗМ 1.4	0,5 / 18	1	1	-	16

Таблиця 2.3 – Лекційні заняття

Зміст	Кількість годин
<i>ЗМ 1.1. Організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу</i>	
Т1. Адміністративне управління екологічним підрозділом підприємств	1,0
Т2. Екологічний менеджмент в умовах міжнародного співробітництва	1,0
<i>ЗМ 1.2. Система менеджменту довкілля</i>	
Т3. Еко-баланс як інструмент менеджменту підприємств	1,0
Т4. Еко-контролінг як інструмент аналізу, планування, управління та контролю екологічно релевантних видів діяльності підприємств	1,0
Т5. Інформаційна система менеджменту довкілля підприємства	1,0
<i>ЗМ 1.3. Методи і технології еко-аудиту</i>	
Т6. Суть і принципи управління екологічною ситуацією	2
<i>ЗМ 1.4 Соціальні аспекти екологічного аудиту</i>	
Т7. Соціоекологічні аспекти аудиту	1,0
Разом:	8

Таблиця 2.4 – Практичні заняття

Зміст	Кількість годин
<i>ЗМ 1.1. Організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколого-орієнтованого менеджменту персоналу</i>	
Адміністративне управління екологічним підрозділом підприємств	0,5
Екологічний менеджмент в умовах міжнародного співробітництва (приклади реалізації)	0,5
<i>ЗМ 1.2. Система менеджменту довкілля</i>	
Побудова еко-балансу підприємства	1,0
Еко-контролінг як інструмент аналізу, планування, управління та контролю екологічно релевантних видів діяльності підприємств	1,0
Інформаційна система менеджменту довкілля підприємства: приклади	1,0
<i>ЗМ 1.3. Методи і технології еко-аудиту</i>	
Суть і принципи управління екологічною ситуацією	1,0
<i>ЗМ 1.4 Соціальні аспекти екологічного аудиту</i>	
Соціоекологічні аспекти аудиту (робота в групах)	1,0
Разом:	6

2.4 Індивідуальні завдання

Протягом вивчення дисципліни студенти виконують контрольну роботу, яка є невід’ємною складовою самостійної роботи.

Контрольна робота “Прикладні аспекти екологічного менеджменту та аудиту”

Мета роботи: навчитися аналізувати та пропонувати заходи щодо вирішення різноманітних проблем, пов’язаних з практичним впровадженням систем екологічним менеджменту та аудиту.

Теми для контрольної роботи студенти обирають із переліку питань для самостійної роботи, відповідно першій літері прізвища (Табл. 2.5). Обсяг роботи – до 10 аркушів ф. А4 з титульним аркушем, змістом та списком літератури включно.

Таблиця 2.5 – Теми контрольних робіт

Перша літера прізвища	Тема	Питання
1	2	3
А, Б, В	Екологічна політика	Визначення. Загальні принципи та рівні екологічної політики (державний і корпоративний). Стратегія і практика в екологічній політиці. Історичні тенденції, міжнародна екологічна політика та екологічна політика України. Екологічна політика підприємства. Дати характеристику та привести методи реалізації екологічної політики на обраному підприємстві.
Г, Д, Е, Ж	Екологічний маркетинг	Визначення та концепція екологічного маркетингу. Поняття „екологічні потреби” та „екологічні товари”. Стимулювання попиту на «екологічні товари». Зелений бізнес та етапи його розвитку на Україні. Приклад екологічних товарів та види зеленого бізнесу на регіональному ринку, методи стимулювання попиту на них.

Продовження табл.

1	2	3
З, І, К, Л	Екологічний аудит	Поняття, суть та принципи екологічного аудиту. Облік екологічної складової в традиційній системі бухгалтерського обліку підприємства. Етапи екологічного аудиту. Законодавча та нормативна база з екологічного аудиту в Україні. Облік екологічної складової в облікових документах підприємства.
М, Н, О	Екологічне страхування	Поняття, цілі, суть та принципи екологічного страхування. Об'єкти та суб'єкти екологічного страхування. Система екологічного страхування. Екологічні ризики та їх класифікація. Законодавча та фінансова основа екологічного страхування в Україні. Об'єкти екологічного страхування на обраному підприємстві, аварійні ситуації
П, Р, С	Екологічний контроль	Поняття, суть та принципи екологічного контролю. Екологічний контроль на державному, регіональному рівні та на рівні підприємства. Нормативи екологічної безпеки. Екологічний паспорт підприємства. Надати характеристику системі екологічного контролю на обраному підприємстві.
Т, У, Ф, Х, Ц, Ч	Екологічні стандарти якості	Поняття та визначення екологічної стандартизації. Суб'єкти стандартизації в Україні. Міжнародні системи екологічних стандартів (ISO, EMAS та ін.). Використання міжнародних екологічних стандартів в Україні. Екологічне маркування продукції. Навести приклад екологічного маркування продукції в регіоні та на обраному підприємстві. Система екологічних стандартів на обраному підприємстві.
Ш, Щ, Є, Ю, Я	Екологічне виховання та освіта.	Поняття, цілі та принципи екологічного виховання та освіти. Рівня екологічного виховання. Якість екологічної освіти в Україні. Екологічна культура населення. Розробка пропозицій щодо поліпшення екологічного виховання у регіоні на різних рівнях. Екологічна освіта на підприємстві.

Виконання – за рахунок годин самостійної роботи під час вивчення матеріалів відповідних змістових модулів (10 годин).

Виконана робота надається викладачеві для перевірки напередодні екзаменаційно-залікової сесії.

2.5 Самостійна навчальна робота студента

Таблиця 2.6 – Орієнтовний розподіл часу самостійної роботи

Завдання для самостійного вивчення матеріалу	Кількість годин	
	КР	Інші
<i>ЗМ 1.1. Організаційні аспекти планування, забезпечення та підготовки еколога-орієнтованого менеджменту персоналу. Адміністративне управління екологічним підрозділом підприємств. Еколого-орієнтований менеджмент персоналу. Організація роботи екологічного підрозділу. Екологічний менеджмент в умовах міжнародного співробітництва. Екологічні аспекти планування, забезпечення та підготовки кадрів</i>	2	30
<i>ЗМ 1.2. Система менеджменту довкілля. Еко-баланс як інструмент менеджменту підприємств. Еко-контролінг як інструмент аналізу, планування, управління та контролю екологічно релевантних видів діяльності підприємств. Система екологічної документації підприємств. Система показників еко-контролінгу. Технологічний контроль роботи очисних споруд і оптимізація технологій водоочистки. Інформаційна система менеджменту довкілля підприємства. Екологічна культура підприємства як фактор менеджменту довкілля</i>	3	28
<i>ЗМ 1.3 Методи і технології еко-аудиту. Суть і принципи управління екологічною ситуацією. Стратегія і тактика управління екологічною ситуацією. Методи і технології управління екологічною ситуацією. Участь підприємств у системі еко-аудиту.</i>	3	12
<i>ЗМ 1.4 Соціальні аспекти екологічного аудиту. Соціо-екологічні аспекти аудиту. Пропаганда екологічних знань. Формування екологічного мислення</i>	2	14
Разом:	10	84

2.6 Засоби контролю та структура залікового кредиту

Таблиця 2.7 – Структура залікового кредиту, види і засоби контролю

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні роботи тощо)
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів
Захист контрольної роботи
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ: залік (письмовий)

2.7 Методи та критерії оцінювання знань

Оцінювання знань за навчальною дисципліною відбувається за результатами захисту контрольної роботи і заліку

2.8 Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
1	2
1. Рекомендована основна навчальна література (підручники, навчальні посібники, інші видання)	
1. Екологічне управління: Підручник/ В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Білявський та інш. – К.: Либідь, 2004.-432с.	T1.-T3.
2. Збірник методичних рекомендацій про державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства.- Чернівці.Зелена Буковина, 1996.-248 с.	T2;T6.
3. Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід: Посібник з екологічного менеджменту/ Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: СИМВОЛ-Т, 1997.-245с.	T4-T7
4. www.standartization.com - Крупнейший Русскоязычный сайт, посвященный серии стандартов ISO 9000 и ISO14000, вопросам менеджмента качества и сертификации	T4-T7

Продовження табл.

1	2
<p>2. Додаткові джерела (довідники, нормативні видання, сайти Інтернет тощо)</p>	
<p>1. www.nbuv.gov.ua – сайт бібліотеки ім. Вернадського</p>	<p>Усі змістовні модулі</p>
<p>2. www.zakon.rada.gov.ua – офіційний сайт Верховної Ради України</p>	<p>Усі змістовні модулі</p>
<p>3. Методичне забезпечення (реєстр методичних вказівок, інструкцій до лабораторних робіт, планів семінарських занять, комп'ютерних програм, відео-аудіо-матеріалів, плакатів тощо)</p>	
<p>1. Методичні вказівки з організації самостійної роботи з дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» (для студентів 5 курсу денної та заочної форми навчання спеціальності 7.070801 „Екологія та охорона навколишнього середовища”) – Харків, 2007.</p>	<p>Усі змістовні модулі</p>

Навчальне видання

Виставна Юлія Юріївна

Програма і робоча програма навчальної дисципліни „**Екологічний менеджмент і аудит**” для студентів 5 курсу заочної форми навчання
за напрямом підготовки 0708 «Екологія»
спеціальністю 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища»

План 2009, поз. 27 Р

Підп. до друку 15.01.2010 р.

Друк на ризографі

Тираж 10 пр.

Формат 60x84 1/16

Ум. друк. арк. 0,8

Зам. № 6018

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001